

aan de slag met gepersonaliseerd onderwijs

een handreiking gemaakt
in co-productie met
Adviesbureau Hutspot

Veelkleurig gepersonaliseerd onderwijs

We horen het begrip 'Gepersonaliseerd onderwijs' vaak voorbij komen. Met uiteenlopende beschrijvingen, en terecht! Het is een veelkleurig onderwerp. Daarom is het wel van belang dat je met elkaar afsprekt wat ermee wordt bedoeld, waarom je dat wilt en welke vorm je kiest! Om bij die inzichten te helpen hebben wij samen met ROC van Twente een traject doorlopen om te komen tot een opvatting, én een handreiking ontwikkeld "Aan de slag met gepersonaliseerd onderwijs".

Komen tot een opvatting

Hutspot heeft ROC van Twente allereerst geholpen met het komen tot een opvatting over gepersonaliseerd onderwijs. Essentieel om met elkaar een eenduidig gesprek te kunnen voeren! Dat is gebeurd aan de hand van de volgende vijf stappen:

Stap 1:

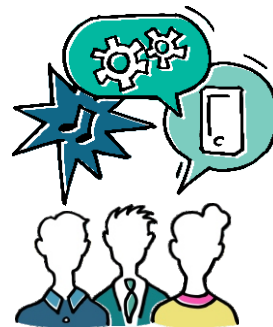
Wat is er bekend over gepersonaliseerd onderwijs?

We zijn gestart met het uitzoeken naar wat al bekend is over gepersonaliseerd onderwijs. Daarbij zijn we onder meer uitgekomen op de theorie van Ixperium: dimensies van het personaliseren van leren. Deze theorie hebben we gebruikt voor de vervolgstappen.

Stap 2:

Wat vindt de organisatie dat gepersonaliseerd onderwijs is?

Daarna is de organisatie geraadpleegd. Hen is gevraagd naar hun opvatting, ervaring en ideeën/ambities. Er werden al ervaringen gedeeld met gepersonaliseerd onderwijs, maar nog beperkt. Er kwamen wel veel verschillende ideeën en ambities uit. Ook bleek grote behoefte aan ondersteuning op vlakken zoals ICT en professionalisering.

Stap 3:

Een concept opvatting ontwikkelen mét voldoende ruimte voor eigen invulling

Stap 1 en 2 komen hier samen. De resultaten van de vragenlijst en het literatuuronderzoek kregen een plek in de concept opvatting. Net zoals de besturingsfilosofie van de organisatie.

Stap 4:

Toetsen van de concept opvatting

Het gedachtegoed is uitgewerkt en getoetst in een klankbordgroep van medewerkers uit het onderwijs én onderwijskundigen. Het werd als prettig ervaren dat er een handvat is om bewust afwegingen te maken!

Stap 5:

Ontwikkelen definitieve opvatting

Met die input kon de strik erom: de opvatting op gepersonaliseerd onderwijs bij ROC van Twente kon definitief gemaakt worden!

Tot slot is de opvatting verwerkt in een handreiking over gepersonaliseerd onderwijs voor onderwijsteams. Voor je ligt de **preview** van deze handreiking 'Aan de slag met gepersonaliseerd onderwijs'.

De handreiking 'Aan de slag met gepersonaliseerd onderwijs'

De handreiking is een coproductie van bureau Hutspot en ROC van Twente. Hij is ontwikkeld voor onderwijsteams in het mbo die aan de slag willen met gepersonaliseerd onderwijs. De handreiking sluit aan bij de opvatting op gepersonaliseerd onderwijs van ROC van Twente, maar is vanwege de ruimte in die opvatting juist goed breed in te zetten.

Welke inhoud kan ik verwachten?

De handreiking bevat een vijf-stappenplan waar onderwijsteams - in teamverband - mee aan de slag kunnen. Inclusief tips, voorbeelden en werkvormen! Het is een waardevolle tool om met elkaar het gesprek te voeren

en te bedenken "Waarom zouden wij met gepersonaliseerd onderwijs aan de slag willen?" "Waar staan we nu?" en "Welke ambitie hebben we?". En belangrijk: De handreiking kan je óók helpen om tot een onderbouwde afweging te komen waarom je er (vrijwel) niet mee aan de slag gaat. Ook dat is behulpzaam. Iedere doelgroep vraagt immers wat anders.

En meer!

Naast inzicht krijgen in de stand van zaken, ambities en het voeren van het gesprek met elkaar leidt het tot inzicht in wat er nodig is om dat voor elkaar te krijgen. Zo is de handreiking een handig middel om inzicht te krijgen op wat er nodig is aan professionalisering, faciliteiten en ICT. Bijvoorbeeld: gaan jullie met GPO aan de slag? Dan betekent dat nog niet dat alle docenten direct een coachende rol moeten aannemen. Dat is soms wel de verwachting. Door (met) teams aan de slag te (laten) gaan met de handreiking kun je eenduidige informatie ophalen die waardevolle input is voor je team én ondersteunende diensten. Samen maak je het onderwijs immers mogelijk!

Doorpraten?

Ben je nieuwsgierig geworden of heb je vragen over de handreiking? Laat het ons weten en neem contact op met Lucienne via lucienne@hutspot.nl.

inleiding

Waarom aan de slag met gepersonaliseerd onderwijs?

Studenten begeleiden in het regisseren van hun werk en rol in de maatschappij: het zit in ons DNA. Dagelijks werken we hard om iedereen voor te bereiden op het werkveld en/of een vervolgstudie. Zoveel studenten, zoveel wensen en behoeften. Om iedereen goed te kunnen (blijven) voorbereiden is gepersonaliseerd onderwijs één van de middelen die ingezet kan worden. Op verzoek van de onderwijs-teams is gekeken naar de definitie van gepersonaliseerd onderwijs én naar een ondersteuningstool die kan helpen bij het bepalen van de stand van zaken, de ambities en de weg naar het bereiken van deze ambities. De handreiking die nu voor je ligt is hiervan het resultaat en is bedoeld om jou en je onderwijsteam te begeleiden naar een antwoord dat past bij jullie en jullie studenten.

Hoe gebruik je de handreiking?

Natuurlijk vind je in deze handreiking informatie over gepersonaliseerd onderwijs. Maar er is meer: je vindt werkvormen waarmee je de stand van zaken en je ambitie kunt bepalen, maar ook vragen en overige informatie die je helpen bij het maken van keuzes en het in

beeld brengen van consequenties. Zo krijg je een goed beeld van de impact die keuzes hebben op de rol van de student, de rol van de docent en de middelen die nodig zijn.

Veruit de meeste opleidingen bij ROC van Twente bestaan uit diplomagerichte trajecten. Dit is dan ook het startpunt geweest bij de ontwikkeling van de handreiking, maar uiteraard is de handreiking ook inzetbaar voor andere vormen.

Figuur 1 Vijfstappenplan om te komen tot GPO

Tip!

Vraag ondersteuning van een procesbegeleider als je als onderwijsteam aan de slag gaat met deze handreiking. Dit kan jullie onderwijskundige zijn, een onderwijskundige uit een ander mbo college of een adviseur van de dienst O&K. Vragen hierover? Stel ze via gpo@rocvantwente.nl.

wat is gepersonaliseerd onderwijs?

Gepersonaliseerd onderwijs (GPO) gaat over de mate waarin op aspecten van het onderwijs de regie aan de student kan worden gegeven in combinatie met in hoeverre de leerdoelen kunnen worden aangepast op de individuele student.

Voor GPO hebben we gebruik gemaakt van het gedachtegoed van de 'dimensies van het personaliseren van leren' van Ixperium.

Gepersonaliseerd onderwijs komt in diverse vormen (dimensies). Het gaat daarbij over de combinatie van twee aspecten:

1. De ruimte voor eigen **regie** die gegeven wordt door onderwijsteams aan studenten over hun leerroute, en
2. de mate waarin de **leerdoelen** worden aangepast op een individuele student. In figuur 2 zijn de dimensies van gepersonaliseerd onderwijs gevisualiseerd. Dit is een afgeleide van de dimensies van het personaliseren van leren van Ixperium.

De ruimte op de **leerdoelen** gaat over 'wat' de student leert. De ruimte op de regie heeft betrekking op de aspecten **waar, hoe, wanneer**, met **wie** en in welk **tempo** er wordt geleerd door de student. Die ruimte kan variëren per opleiding of doelgroep. Hierna volgt een toelichting op deze aspecten en de vier dimensies.

Toelichting op de aspecten

Hierna volgt een toelichting op de aspecten die betrekking hebben op de horizontale as (regie) van het kwadrant van Ixperium:

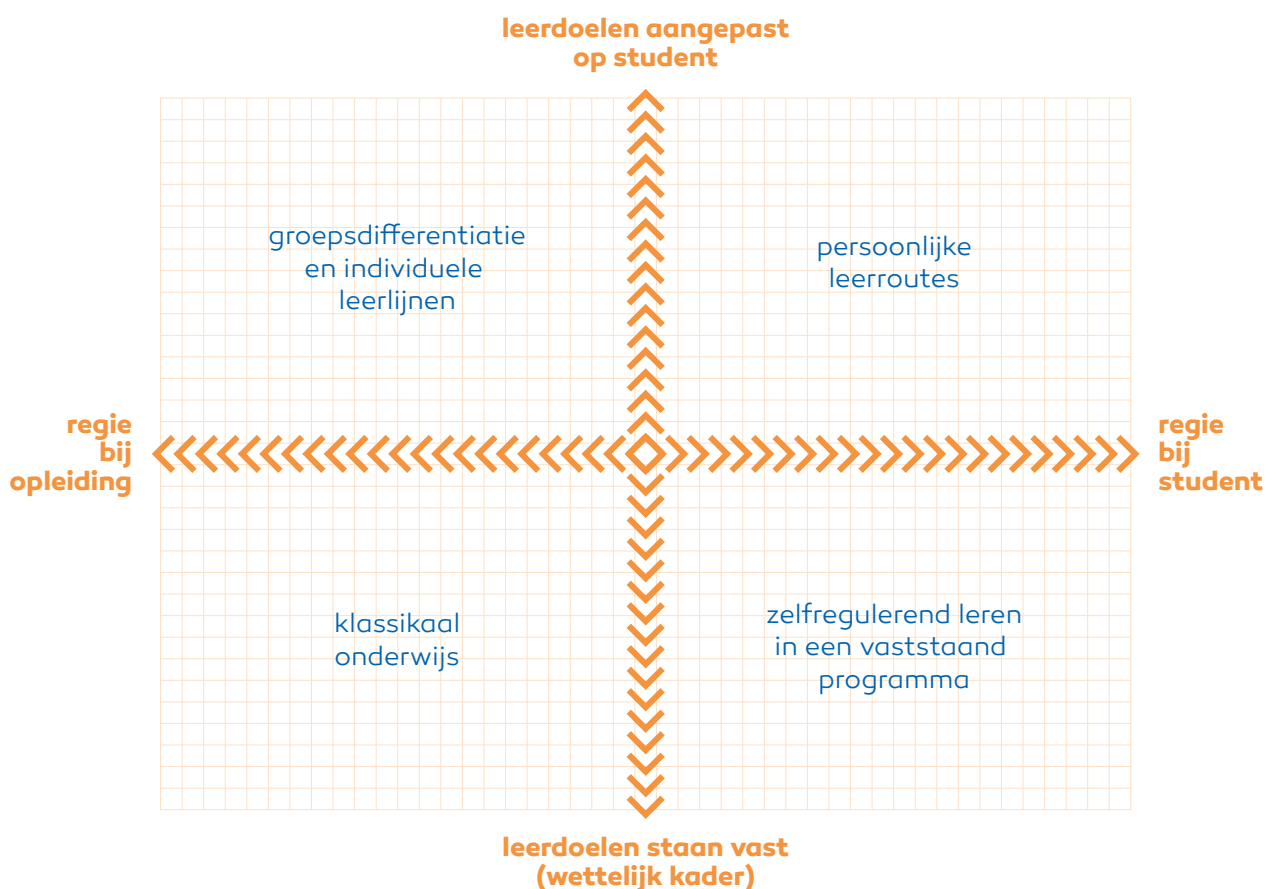
Waar leert de student?

De mate waarin door de individuele student wordt bepaald op welke plaats de student leert. Gebeurt dit bijvoorbeeld altijd op school of bij het leerbedrijf, of thuis of ergens anders?

Hoe leert de student?

De mate waarin door de individuele student wordt bepaald op welke manier de student leert. Dit aspect heeft betrekking op werk- of verwerkingsvormen. Mag de student zelf bepalen óf bepaalt bijvoorbeeld een docent of er wordt geleerd uit een

Figuur 2 Dimensies gepersonaliseerd onderwijs (afgeleide van kwadrant van Ixperium)

Het onderwijsteam wil de student volledige regie geven over het **tempo** waarop de student de opleiding doorloopt. Kan de student dan 8 jaar over de opleiding doen? Als we kijken naar de hierboven genoemde drie randvoorwaarden is te zien dat dat niet kan. Dit is niet efficiënt én past niet binnen het huidige wettelijk kader; studenten mogen maximaal 2 jaar langer over hun opleiding doen dan staat voorgeschreven. Voor wat betreft 'tempo' wordt dan dus de maximale ruimte geboden, waarbij altijd de randvoorwaarden in acht worden genomen.

Het is een diplomagerichte opleiding dus de leerdoelen staan vast. Er is wel grote keuzevrijheid voor keuzedelen; studenten kunnen vrij kiezen uit 25 keuzedelen van diverse aard (beroepsspecifiek, verbredend en verdiepend).

In figuur 4 is dit voorbeeld geplaatst in het kwadrant van *Ixperium*.

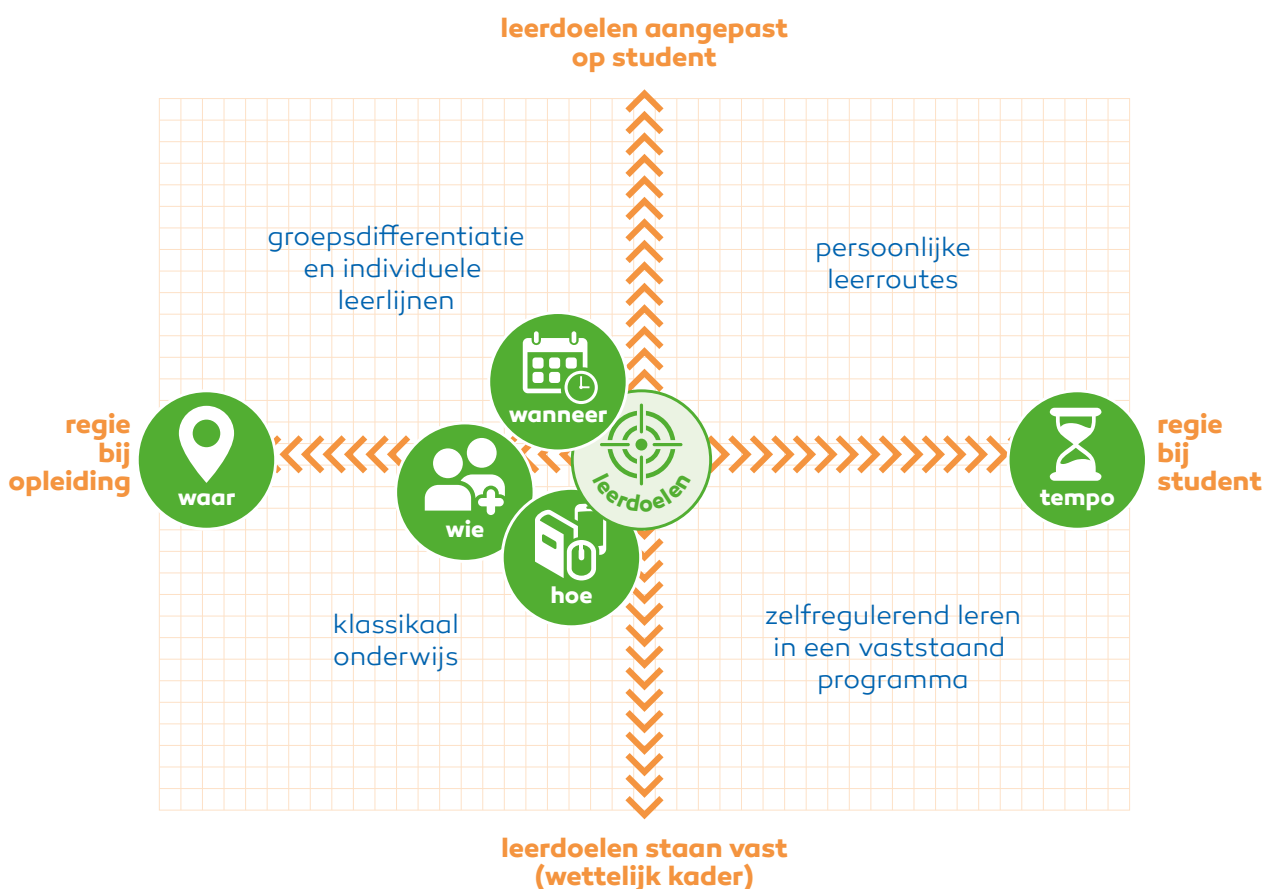
In de figuur is te zien dat deze vorm van gepersonaliseerd onderwijs tussen klassikaal onderwijs en een vorm van groepsdifferentiatie in zit. Dit inzicht

helpt bij het bepalen van de stand van zaken en de ambitie. Is dit ook de wens? Of denken jullie in een andere richting? In het volgende hoofdstuk word je als onderwijsteam geholpen om de eigen situatie in het kwadrant te plaatsen, de ambitie te bepalen en inzicht te krijgen in de consequenties van die ambitie.

Graag een meer uitgewerkt voorbeeld? Bekijk [bijlage 4: Ter inspiratie](#).

Gesprek voeren op het niveau van een individuele student

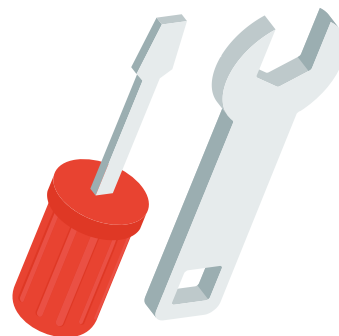
Er kan discussie ontstaan over het gebruik van bovenstaande informatie. Wordt deze bekeken vanuit een groep (een klas, een cohort, etc.) of vanuit een individuele student? Er is gekozen voor dat laatste. Bekijk dit alles dus vanuit het perspectief van een individuele student. Dit helpt om een eenduidig gesprek te voeren én om een onderscheid te kunnen maken in doelgroepen.

Figuur 4 Voorbeeld geplaatst in de dimensies van gepersonaliseerd onderwijs

aan de slag met gepersonaliseerd onderwijs

Heb je een beeld gekregen van wat gepersonaliseerd onderwijs is en wil jouw onderwijsteam ermee aan de slag? In dit hoofdstuk worden werkvormen aangeboden om de huidige situatie in kaart te brengen, ambitie te bepalen en naar die ambitie toe te werken! Daarbij worden voorbeelden en aandachtspunten uitgelicht.

Dit gebeurt aan de hand van een vijfstappenplan:

Stap 1: Stel met je onderwijsteam vast waarom jullie aan de slag willen met gepersonaliseerd onderwijs;

Stap 2: Bepaal waar je als onderwijsteam nu staat;

Stap 3: Bepaal wat jullie ambitie is;

Stap 4: Breng de consequenties van de ambitie in kaart;

Stap 5: Maak een plan om naar de ambitie toe te werken.

Figuur 5 Vijfstappenplan om te komen tot GPO

Stap 2. Waar staat ons onderwijsteam op het gebied van gepersonaliseerd onderwijs?¹

In dit hoofdstuk word je als onderwijsteam aan de hand genomen om de huidige situatie in het kwadrant te plaatsen. Daarmee ontstaat inzicht in waar het onderwijsteam staat op het gebied van gepersonaliseerd onderwijs.

Om inzicht te krijgen in waar het onderwijsteam staat op het gebied van gepersonaliseerd onderwijs is het werkblad hiernaast te gebruiken. Je kunt ook de digitale versie (zie [bijlage 2](#)) gebruiken. Voor het invullen van het werkblad is het prettig om met je onderwijsteam samen om de tafel te zitten. Indien er op afstand wordt samengewerkt is de digitale versie een prima alternatief.

Tip: voer dit gesprek met een aantal studenten erbij!

Aan de slag met het werkblad om stand van zaken te bepalen

1. Verzamel benodigd materiaal

Print het werkblad uit [bijlage 1](#) (deel 1 t/m 3). Knip de blauwe en groene cirkels uit het werkblad. Leg het kwadrant op tafel en houd de uitgeknipte cirkels erbij. Als onderwijsteam ga je in deze stap aan de slag met de **blauwe** cirkels.

Tip: print voor iedere persoon die deelneemt het werkblad uit. Zo krijgt iedereen de mogelijkheid zijn of haar idee te opperen en kan er bijvoorbeeld ook onderscheid worden gemaakt per vak, cluster van vakken of project.

2. Plaats de aspecten (horizontale as)

Plaats in overleg² de volgende aspecten één voor één op de horizontale as!

Links: er wordt op het betreffende aspect voor de individuele student bepaald *door* een docent of een methode.

Midden: de individuele student heeft keuzevrijheid op het aspect voor een door ons bepaald deel van de opleiding, of kan bijvoorbeeld uit twee opties kiezen. Een goed onderling gesprek staat hier centraal.

Rechts: de individuele student mag op het betreffende aspect alles helemaal zelf bepalen. Er is wel sprake van begeleiding die zorgt voor bewaking van randvoorwaarden zoals efficiëntie en wettelijke kaders, maar het besluit ligt bij de student.

Er is geen goed of fout!

Goed om te weten: gepersonaliseerd onderwijs is een genuanceerd begrip. Het gaat altijd over een bepaalde mate waarin er wordt gepersonaliseerd, niet over wel/niet gepersonaliseerd en goed/slecht onderwijs. De exercitie geeft inzicht, er is niet één juist antwoord. In gesprek met het onderwijsteam kom je tot inzichten.

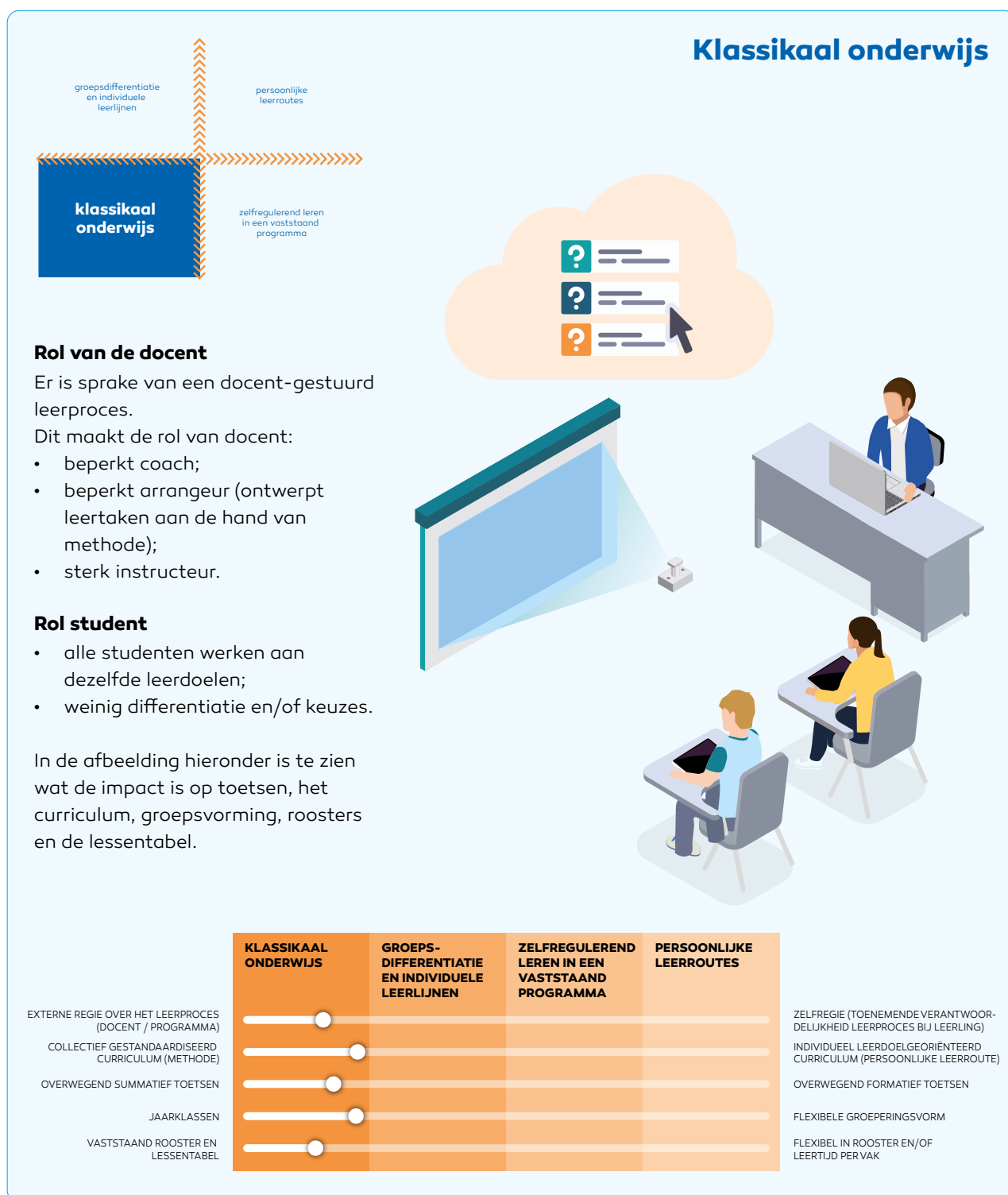
1. Indien je met het onderwijsteam al informatie hebt opgehaald met de FlexScan van CINOP hoeft je deze exercitie niet opnieuw te doen. Pak in dat geval de resultaten van de FlexScan erbij en ga door naar [stap 4](#). De resultaten van de FlexScan bieden namelijk ook voldoende inzicht in waar je staat en wat je ambitie is.

2. Zitten er mensen vanuit meerdere vakken of disciplines aan tafel? Dan is het ook mogelijk per vak op de horizontale as te plaatsen. Bijvoorbeeld: plaatsen jullie voor het vak Engels veel aspecten op links, maar is dat voor het vak Burgerschap niet van toepassing? Dan leg je een extra cirkel voor het vak Burgerschap en plaatsen jullie die op een andere plek.

Hulpmiddel: facetten per kwadrant

Bekijk in welk(e) kwadrant(en) het zwaartepunt van de ambitie ligt en gebruik de informatie hieronder om bij het betreffende kwadrant te zien wat de impact is op docenten, studenten, toetsen, het curriculum, groepsvorming, roosters en de lessentabel. In de [voorbeelden in bijlage 4](#) is te zien hoe je dit kunt doen.

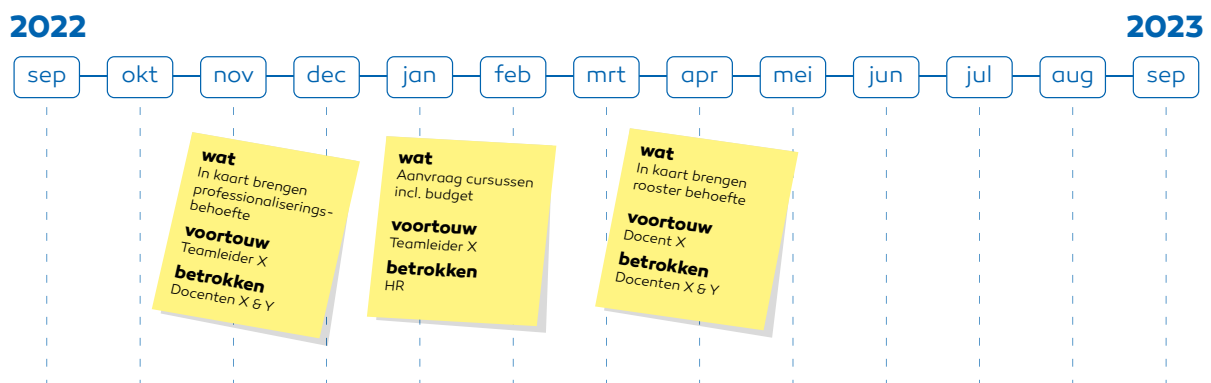
Bron: <https://leerling2020.nl/wp-content/uploads/2018/10/InfographicDEF.pdf>

Welke van deze dingen zijn nodig om te kunnen starten?

Welke van deze dingen moeten in de loop van tijd ontwikkeld worden?

Stel een grove tijdslijn samen (digitaal of op een grote flap met post-its) en markeer hierop wat wanneer moet gebeuren en wie (namen) daarbij het voortouw neemt en wie betrokken is. Zie voorbeeld hieronder.

Bespreek de stand van zaken van de acties in de tijdslijn regelmatig, bijvoorbeeld in een teamoverleg. Schrijf hieronder wanneer het volgende teamoverleg is en welke agendapunten jullie dan in ieder geval willen bespreken.

bijlage 1

werkbladen

Werkblad deel 1 van 3

Print het kwadrant van Ixperium op de volgende pagina vergroot uit op A3 formaat.

ter inspiratie

Voorbeelden voor het bepalen van jullie ambitie ten aanzien van gepersonaliseerd onderwijs

In deze bijlage worden twee *fictieve* voorbeelden genoemd. Deze zijn niet uitputtend maar helpen een stapje op weg. Het zijn concrete voorbeelden voor het maken van een beschrijving uit stap 4 bij het bepalen van de ambitie, en een concreet voorbeeld voor het inzichtelijk maken van de consequenties.

Ook kunnen deze voorbeelden gebruikt worden voor:

- het begrijpen van het gebruik van de dimensies van gepersonaliseerd onderwijs voor het bepalen van de stand van zaken;
- inspiratie bij het bepalen van de ambitie op gepersonaliseerd onderwijs.

